

GEÇMİŞTE VE GÜNÜMÜZDE TEKNOLOJİ
KARŞITLIĞI

TEKNOLOJİYE HAYIR!

Çağımız bilim ve teknoloji çağı. Teknolojinin nimetleri yaşamımızı kolaylaştırıyor, bize daha rahat bir yaşam olanağı sunuyor. Bu anlamda gelişen bilim ve teknoloji insanlık için en büyük nimet. Tarımdan hayvancılığa, ticaretten mimarlığa akla gelebilecek her alanda teknoloji geliştikçe insanın refahı ve mutluluğu artıyor. Bununla birlikte, geçmişten günümüze gelen bir olgu daha var: Teknoloji düşmanlığı. Bilimin ve teknolojinin insanı kendine yabancılaştırdığını, doğal yaşamı yok ettiğini düşünenler de az değil. İstedikleri, olabildiğince sade ve teknolojiden uzak bir yaşam.

muştı. Kimi kaynaklar Ludd'un aslında var olmadığını, düşsel bir karakter olduğunu söylüyor. Bazı kaynaklara göre de, Ned Ludd

işini kaybettiği için makinelere saldıran ilk kişi. Luddistler eylemlerini yaparken kişilere saldırmaktan kaçındıkları için halk arasında onlara karşı bir sempati oluşmuş ve bu gruplar halktan destek görmeye başlamıştı. Ne var

ki saldırılar bir süre sonra yayılıp isyana dönüşmeye başlayınca Luddistler yakalandı ve idama mahkum edildiler. Luddizm hareketi böylece bastırıldı. Bununla birlikte Luddizm sözcüğü makinelere ve teknolojiye düşman olmakla aynı anlamda kullanılır oldu.

Eskiden beri birçok insan tarafından bilim ve teknolojiye bir kuşkuyla bakıldığı bir gerçek. Frankenstein romanıyla başlayan bir gelenekse bu şüpheyi korku da katıyor. Dr. Frankenstein laboratuvarında ürettiği insanın aslında bir canavar olduğunu fark ettiğinde her şey çok geç olmuş, canavar kontrolünden çıkmıştı. İnsanın kendi eliyle oluşturduğu "canavar" en sonunda insanı öldürüyor ve böylece kontrolsüz kalmış bilimin aslında doğal olmayan bir şey olduğu vurgulanıyordu kitapta. Sonrasında dünyayı makinelerin ya da yoldan çıkmış bilgisayarların işgal ettiği birçok kitap yazıldı, filmler çekildi. Bunun en son ör-

Luddizm, bugün teknoloji düşmanlığıyla aynı anlamda kullanılan bir sözcük. 19. yüzyılda, İngiltere'de işlerini yitirmelerine neden olan dokuma makinelerini tahrip etmek için örgütlenen zanaatkarlar Luddistler olarak adlandırılıyordu. Luddist hareket 1811 yılının sonlarında İngiltere'nin Nottingham kentinde doğdu. Ertesi yıl Yorkshire, Lancashire, Derbyshire ve Leicestershire'a sıçradı. Luddistler genellikle maskeli olarak geceleri eyleme girişiyorlardı. Kral Ludd adıyla anılan önderlerinin, gerçek bir kişi mi yoksa düşsel bir kişilik mi olduğu kesin olarak bilinmiyor. Bu isim Ned Ludd adlı birinden esinlenerek kon-

Makine kırıcılık akımı, sanayi devriminin ilk yıllarında işlerini kaybetmekten korkan işçilerin makineleri parçalarıyla başladı.

neği de oldukça popüler olan “Matrix” filmi. Film, “İnsan zekasını taklit eden makine yapmayacaksınız” emrine karşı gelen insanlar yüzünden gelişen ve bağımsızlaşan, bunun sonucunda insana isyan ederek insanlığa karşı savaşan makinelerin yaşattığı cehennem hayatını anlatıyordu. Matrix, kendisinden önce aynı konuyu işleyen “Terminator” filmlerinden çok daha popüler oldu. Eleştirmenler, filmin satır aralarında birçok artanamlar aradılar ve çeşitli yorumlar yaptılar. Oysa benzer sözleri yıllar önce Frankfurt okulunun ünlü toplumbilimcisi Theodor Adorno söylemişti: “Düşünmeyle eşdeğer hale getirilmek istenen ve bunun başarılması durumunda bizzat düşünmenin kendisini ortadan kaldıracak olan bilgisayar, bilincin tamamen iflas etmesini talep eder.”

Belki de onun bu tavrı Alan Turing’in bir zamanlar söylediği bir sözle karşı duyulan korku gibidir. 1950 yılında Turing şöyle diyordu: “2000 yılına gelindiğinde, sözcüklerin ve genel olarak öğretilen düşüncelerin kullanımı öylesine köklü bir şekilde değişecektir ki, rahatlıkla düşünen makinelerden sözdebileceğiz.”

Bu korku, sanayi devrimi sırasında işlerini makinelere kaptırmaktan korkan işçilerin, dişlilerin arasına sabotajlarını atarak yaptıkları “sabotajdan” daha farklı görünüyor. Temelde ikisi de, bilinmeyen bir duruma karşı korunma güdüsü gibi görünebilir. Oysa makinelerle birlikte yaşamaktan korkmak daha çok yazının icadı karşısında korkan ve bunu engellemek isteyen Sümerli rahiplerin korkusuna benziyor. Sümerli rahipler, o güne dek her türlü bilginin, kuralların, ayinlerin ve ritüellerin ezberlenerek akılda tutulduğu bir sistemde yetişmişlerdi. Alfabenin ortaya çıkmasından sonra bunun insan aklını tembelleştirceğini ve kimsenin bilgileri ezberleyerek aklında tutmak istemeyeceğini söyleyerek yazı yazmaya şiddetle karşı çıkmışlardı.

Matbaanın, icadından neredeyse üç yüz yıl sonra Osmanlı’ya girmesinin nedenleri de, Luddizm akımının gerekçeleriyle örtüşüyor. Osmanlı’da “gavur icadı” olarak adlandırılan birçok şeyde olduğu gibi

Günümüzde teknolojiye karşı olan bazı gruplar, internetin kişiler arasında yüz yüze iletişimi yok ederek insanları gerçek yaşama karşı yabancılaştırdığını ileri sürüyor.

matbaayı istemeyenler de çok olmuştu. Matbaaya karşı olanların öne sürdükleri gerekçeleri bir kenara bırakacak olursak, arka planda işlerini kaybetmekten korkan hat ve tezhip zanaatkarlarının olduğunu görmek çok da şaşırtıcı değil. Bununla birlikte, tutuculuktan dolayı teknolojik gelişmelere karşı durmak yalnızca bize özgü bir şey değil. Bugün ABD’de bile bu tür gruplara rastlamak mümkün. Bunların başında “Amish”ler geliyor.

Amish’lerin yaşam biçimini, başta İncil olmak üzere Rousseau’nun “doğal düzen”i savunan felsefesi ve materyalizme karşı duyulan güvensizlik oluşturuyor. Genç nesiller genel olarak şu fikirleri savunuyorlar: “Atalarımızın hepsi köylüydü, çocuklarımızda asla kentli olmayacak”. Yaşadıkları cemaatte, değil araba kullanmak, bisiklete bile binilmiyor, her türlü küçük malzeme, hatta hız kavramını çağrıştıran otomobil lastiği bile yasak. Amishler ne bıyık bırakıyor ne de askeri üniformaları çağrıştıran düğmeli ceketlere rağbet ediyorlar; çünkü en önemli özellikleri, barışçı bir toplum olmaları.

Cemaatin uyması gerekli katı kurallar, köylü psikologlardan oluşan bir meclis tarafından denetleniyor. Her tür gelişmeyi ve çağdaşlığı inkar eden bir dünya görüşünün egemen olduğu toplumda, dışarıdan bakıldığında zaman geçmiş yüzyılda durmuş gibi.

Amishlerin yaşadığı Lancaster sınırları dahilinde yer alan ekili tarım alanları o kadar fahiş fiyata el değiştiriyor ki, gençler ev kurmakta oldukça zorlanıyorlar; ancak kurallara göre iyi bir çiftçi ve aile babası olmak zorunda olduklarından bu paraları ödemekten başka çareleri yok. Bölgede Amishler tarafından yürütülen tarım ve hayvancılık sayesinde günümüzde Pennsylvania, süt, tavuk, yumurta ve büyükbaş hayvan üretiminde bir numara. Süt ürünlerinin muhafaza edildiği depoların soğutulmasında, elektrik yerine mazotla çalışan jeneratörlerden yararlanılıyor. Eve bağlanmasa da, dışarıda yer alan kulübelere telefon edilebiliyor. Tabii “gevezelik etme amacıyla değil, sadece acil durumlarda ...” Kapalı bir toplum olan Amishler, ABD gibi bir ülkede kendilerine ait bir dünya kurmuşlar ve çok mutlular. Suç oranının sıfır olduğu toplumda, ne elektrikli aletlere yer

var, ne de tarım makinelerine. Hatta fotoğraf makinesine bile karşılar. Bununla birlikte değişim yavaş yavaş onların arasına da sızıyor gibi. Günümüzde Amishleri anlatan web sayfalarında, fotoğraflarına rastlamak mümkün.

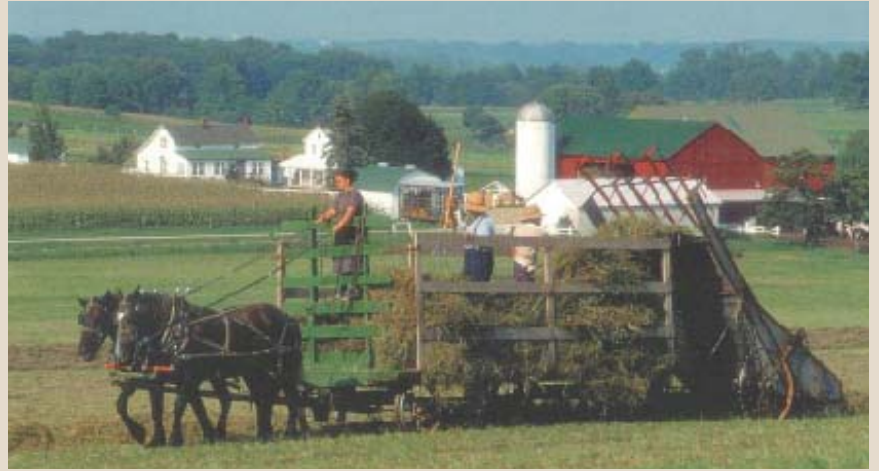
Günümüzde bilime ve teknolojiye karşı olan birçok sosyal hareket var. Bunların kökenleri ve amaçları farklı. Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği yıkımlar, birçok insanda bilime ve teknolojiye karşı büyük önyargılar oluşturmıştı. İnsanın geliştirdiği teknolojinin, insan eliyle üretilen makinelerin, insanlığın sonunu getireceği düşüncesi bu dönemlerde neredeyse doruğa ulaşmıştı. Hiroşima ve Nagazaki kentlerine atom bombası atılmasıyla yaşanan şok, soğuk savaş yıllarında da sürmüştü. Nükleer silahların tehdidinde geçen yıllar boyunca insanlar, bilimin uygarlığın sonunu getireceğini düşündüler. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından ortadan kalkan silahlanma yarışının ve nükleer silahlar tehdidinin yerini çevre kirliliği ve dünyanın doğal dengesi konuları aldı. Ozon tabakasında oluşan delik, Çernobil felaketi gibi örnekler teknolojinin kötü yönlerini ortaya çıkarıyordu. Bazı radikal gruplar teknolojinin asla nötr olmadığını, her şekilde doğal yaşama tehdit oluşturduğunu öne sürerek alternatif yaşam biçimleri önerdiler. Bunlar, doğal yollarla üretilmemiş yemekler yemeyen, tamamen ilkel yöntemlerle tarım yapıp komün hayatı yaşayan gruplardı.

Kendilerine "Neo-Luddite"(Yeni Luddistler) diyen bazı gruplar halen var. Bu gruplar günümüz teknoloji uygarlığının büyük sermaye sahiplerine hizmet ettiğini ve vahşi kapitalizmin bir aracı haline dönüştüğünü düşünüyorlar. Bunun yanında kişiler arasındaki ilişkileri kötü yönde etkilediği, yüzyüze iletişimi ortadan kaldırma tehlikesi olduğu için İnternet'e bile karşılar.

Yeni Luddistlerin tıpkı çevreciler gibi karşı çıktıkları bazı şeylere katılmamak elde değil. Elbette çevre kirliliğine, canlı türlerinin soyunun tükenmesine neden olan, hatta insanın geleceğini tehdit eden türden teknolojiye biz de karşıyız. Yine de aklımızda ulu önder Atatürk'ün bir sözü yankılanıyor: "Medeniyet öyle bir ateştir ki,

Çağımızda bilim ve teknoloji alanında en gelişmiş ülke Amerika Birleşik Devletleri. Ama Amerika'da bile teknolojiye karşı olan gruplar var. Bunlardan en bilineni Amishler.

Son yılların en popüler filmlerinde insanlığı yok eden makineler konu ediliyor. Birçok insan gelecekte yapay zekanın, insanlığın sonunu getireceğini düşünüyor.

ona kayıtsız kalanları yakar." Bilim ve teknolojinin yaşamımızı kolaylaştırdığı, makinelerin insan için var olduğu, bir gerçek. Bilimkurgu yazarlarının uyardığı gibi bir gün dünyaya çılgın makinelerin egemen olup olmayacağını bilemiyoruz. Ama uygarlığımızı ge-

liştirmek için gereksinim duyduğumuz şey yine bilim ve teknik.

Gökhan Tok

Kaynaklar:
http://carbon.cudenver.edu/~mryder/itc_data/luddite.html
http://carbon.cudenver.edu/~mryder/itc_data/tech_theory.html
<http://www-users.york.ac.uk/~socs203/luddites.htm>